

DOKUMENT PËR POLITIKA PUBLIKE

TRANSPARENCË NË LETËR APO TRANSPARENCË NË PRAKTIKË?

QASJE ONLINE TE TË DHËNAT PËR FINANCIMIN E
PARTIVE POLITIKE NË MAQEDONINË E VERIUT

Autor:
Snezhana Kamilovska

Shkup
Janar 2026

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Transparenca e partive politike përbën një nga shtyllat kryesore të qeverisjes demokratike dhe një parakusht për ndërtimin e besimit midis qytetarëve dhe aktorëve politikë. Në Maqedoninë e Veriut, çështja e transparencës së partive merr peshë shtesë duke pasur parasysh se pikërisht këto subjekte janë kryesoret që synojnë të ushtrojnë pushtetin publik, të menaxhojnë burimet publike dhe të krijojnë politika publike. Ky dokument ka për qëllim të analizojë gjendjen e transparencës së partive politike në Maqedoninë e Veriut, me fokus të veçantë në sa e thjeshtë dhe intuitive është për qytetarët të gjejnë të dhëna të rëndësishme në faqet zyrtare të internetit të partive, sidomos të dhënat lidhur me financimin dhe donatorët.

Analiza tregon se, edhe pse ekziston një kornizë ligjore formale që parashikon detyrime për llogaridhënie financiare dhe transparencë, zbatimi praktik i këtyre detyrimeve është i pabarabartë dhe shpesh i kufizuar vetëm në përmbushjen minimale të kërkesave ligjore. Transparenca online është e kufizuar, të dhënat janë të vështira për t'u aksesuar, të fragmentuara ose të publikuara në formate të pashfrytëzueshme, ndërsa informacionet për donatorët rrallë prezantohen në një mënyrë që të mundësojë mbikëqyrje reale publike.

Analiza tregon qartë një hendek midis angazhimeve normative për transparencë dhe mënyrës se si partitë politike veprojnë realisht në praktikë. Ky hendek jo vetëm që dëmton besimin në sistemin politik, por edhe kufizon mundësinë që qytetarët dhe shoqëria civile të ushtrojnë kontroll efektiv mbi financimin politik. Në dokument ofrohen rekomandime konkrete për përmirësimin e transparencës online, standardizimin e publikimit të të dhënave dhe forcimin e kulturës së llogaridhënies te partitë politike.

Përgatitur në kuadër të nën-grantit: **“Demokraci e udhëhequr nga të dhënat: Monitorimi i partive politike për një të ardhme më transparente”**, i financuar nga Bashkimi Evropian në kuadër të projektit **“Monitorimi i integritetit në Ballkanin Perëndimor dhe Turqi: organizatat civile në luftën kundër korrupsionit me të dhëna për integritetin politik”**, i implementuar nga Transparency International – Maqedonia në partneritet me degët e TI në rajon. Përmbajtja e këtij dokumenti është përgjegjësi ekskluzive e **Asociacionit për Iniciativë Demokratike (ADI)** dhe autorit dhe në asnjë rrethanë nuk duhet të konsiderohet se pasqyron qëndrimet e Transparency International – Maqedonia apo të Bashkimit Evropian.

HYRJE

Partitë politike kanë një rol qendror në sistemet demokratike: ato artikulojnë interesat e qytetarëve, marrin pjesë në proceset zgjedhore, formojnë qeveri dhe marrin vendime që ndikojnë drejtpërdrejt mbi interesin publik. Pikërisht për shkak të këtij roli, pritet që ato të jenë shembull i respektimit të parimeve të transparencës, llogaridhënies dhe integritetit.

Në Maqedoninë e Veriut, transparenca e partive politike shpesh shqyrtohet përmes prizmit të financimit të tyre – burimet e të ardhurave, mënyra e shpenzimit të mjeteve dhe marrëdhëniet me donatorët. Edhe pse ligjet parashikojnë mekanizma të caktuar kontrolli dhe raportimi, çështja kryesore nuk është nëse këto informacione ekzistojnë formalisht, por nëse qytetarët mund të arrijnë lehtësisht tek ato dhe t'i kuptojnë vërtet.

Qëllimi i këtij dokumenti për politikat publike është të ofrojë një pasqyrë gjithëpërfshirëse të gjendjes së transparencës së partive politike në vend, me fokus në:

- qasjen online të informacionit kyç;
- lehtësinë e gjetjes së të dhënave për financimin dhe donatorët;
- përputhshmërinë e praktikave të partive me politikat shtetërore dhe standardet ndërkombëtare të transparencës.

Dokumenti është i destinuar për krijuesit e politikave, partitë politike, organizatat qytetare, mediat dhe studiuesit që merren me çështje të qeverisjes së mirë dhe zhvillimit demokratik.

METODOLOGJIA DHE KORNIZA ANALITIKE

Ky dokument bazohet në një analizë kualitative të të dhënave të disponueshme publikisht, me një theks të veçantë mbi faqet zyrtare të internetit të partive parlamentare dhe jo-parlamentare në Maqedoninë e Veriut. Analiza përfshin elementët e mëposhtëm:

1. **Prania online dhe struktura e faqes** – nëse partitë kanë faqe funksionale dhe të përditësuara dhe si janë të strukturuar informacionet.
2. **Disponueshmëria e informacionit financiar** – ekzistenca e seksioneve të dedikuara për raporte financiare, buxhete dhe shpenzime.
3. **Informacionet për donatorët** – nëse publikohen të dhëna për donatorët, në çfarë mase dhe në çfarë formati.
4. **Qartësia dhe kuptueshmëria** – nëse informacionet prezantohen në mënyrë të kuptueshme për publikun e gjerë, jo vetëm për ekspertët.
5. **Përputhshmëria me politikat publike** – krahasimi midis praktikave të partive dhe angazhimeve shtetërore për transparencë dhe llogaridhënie.

Korniza analitike është frymëzuar nga standardet ndërkombëtare për transparencë politike, por është përshtatur për kontekstin lokal dhe kornizën ligjore.

KORNIZA NORMATIVE DHE INSTITUCIONALE: ÇFARË KËRKON LIGJI DHE ÇFARË TREGON PRAKTIKA

ÇFARË PARASHIKON KORNIZA LIGJORE

Korniza ligjore për transparencën dhe financimin e partive politike në Maqedoninë e Veriut rregullohet nga disa ligje dhe akte nënligjore, ku ligji kryesor është **Ligji për financimin e partive politike**. Ky ligj formalisht vendos detyrime për llogaridhënie financiare, kontroll dhe mbikëqyrje, por nuk siguron gjithmonë mekanizma të qartë për transparencë publike.

Ligji për financimin e partive politike¹

Ligji parashikon që partitë politike janë të detyruara të:

- mbajnë evidencë të rregullt dhe të saktë financiare (artikuj për menaxhimin financiar);
- dorëzojnë llogari vjetore dhe raport financiar vjetor te institucionet kompetente;
- dorëzojnë raporte për të ardhurat dhe shpenzimet gjatë fushatave zgjedhore;
- regjistrojnë donacionet individualisht, me të dhëna për donatorin dhe shumën.

Megjithatë, një mangësi e rëndësishme e kornizës ligjore është se:

- nuk ekziston një detyrim eksplicit që raportet financiare dhe të dhënat për donatorët të publikohen në faqet e internetit të partive;
- publiku arrin indirekt të të dhënat, zakonisht përmes institucioneve dhe jo direkt nga partitë.

Ligji për parandalimin e korrupsionit dhe konfliktin e interesave²

Ky ligj thekson nevojën për transparencë dhe integritet në sistemin politik, por nuk vendos detyrime direkte për transparencë online të partive politike. Kështu, ligji vendos parime të përgjithshme, por pa zbatim operacional për faqet e partive.

Hendeku kryesor: llogaridhënia ligjore vs. transparenca publike

Edhe pse ligjet rregullojnë detyrimin për dorëzimin e raporteve tek institucionet, ato i kushtojnë shumë pak vëmendje të drejtës së qytetarëve për të pasur akses të lehtë dhe të drejtpërdrejtë tek këto informacione. Ky hendek midis llogaridhënies institucionale dhe transparencës reale publike shfaqet si një nga dobësitë kryesore të sistemit aktual.

¹ **Ligji për financimin e partive politike** ("Gazeta Zyrtare e RMV", nr. 76/04, 86/08, 161/08, 96/09, 148/11, 142/12, 23/13, 140/14, 61/15, 31/16, 35/18 dhe 208/18)

² **Ligji për parandalimin e korrupsionit dhe konfliktit të interesave** ("Gazeta Zyrtare e RMV", nr. 12/19)

ROLI I INSTITUCIONEVE

Kontrolli mbi financimin e partive politike kryhet nga disa institucione, përfshirë organet shtetërore të auditimit dhe kundër-korrupsionit. Edhe pse këto institucione rregullisht evidentojnë parregullsi dhe dobësi, gjetjet e tyre rrallë shndërrohen në përmirësime reale të transparencës së partive.

Roli kyç i Entit Shtetërore të Auditimit (ESA)

DSA ka një rol jashtëzakonisht të rëndësishëm në sistemin e transparencës dhe llogaridhënies së partive politike. Përmes raporteve të auditimit³, ESA ofron një formë të rrallë, por thelbësore, të vlerësimit të menaxhimit financiar real të partive.

Përmes raporteve vjetore të auditimit të partive politike⁴, ESA identifikon rregullisht dobësi të përsëritura, si:

- menaxhim jo i saktë i evidencës financiare;
- paraqitje jo e plotë e të ardhurave dhe shpenzimeve;
- dobësi në mekanizmat e kontrollit të brendshëm;
- transparencë e pamjaftueshme ndaj publikut.

Raportet e auditimit tregojnë se këto probleme nuk janë raste të izoluara, por përsëriten çdo vit dhe kanë karakter sistematik, duke treguar mungesë përgjegjësie efektive dhe sanksionesh.

Megjithatë, gjetjet e auditimit rrallë rezultojnë në:

- sanksione konkrete nga organet kompetente;
- ndryshime institucionale;
- rritje të llogaridhënies publike të partive.

Kjo pozicionon rolin e ESA si një mjet kritik, por të pazbatuar mjaftueshëm në sistemin e transparencës politike. Edhe pse raportet kanë rëndësi, ndikimi i tyre mbi përmirësimin e transparencës është i kufizuar. Arsyeja përfshin:

- mungesën e sanksioneve efektive;
- mungesën e ndjekjes sistematike të rekomandimeve;
- shfrytëzim minimal publik dhe mediatik të gjetjeve të auditimit.

Ky është një mangësi serioze: DSA prodhon të dhëna të rëndësishme dhe të detajuara, por ato rrallë shndërrohen në presion publik ose reforma strukturore.

³ Raporti vjetor mbi punën e ESA, vitet më të fundit të disponueshme

⁴ Raporte vjetore për auditimin e veprimtarisë financiare të partive politike, vite të ndryshme

TRANSPARENCA ONLINE E PARTIVE POLITIKE

GJENDJA EKZISTUESE

Analiza e faqeve të internetit të partive politike tregon dallime të konsiderueshme në nivelin e transparencës online. Disa parti kanë faqe relativisht të rregulluara me informacion bazik për strukturën organizative dhe programet, ndërsa të tjera kanë faqe të vjetruara ose jo funksionale.

Në shumicën e rasteve, informacioni financiar nuk është lehtësisht i dukshëm. Ai shpesh gjendet në nënfaqe pa logjikë të qartë ose publikohet si dokumente të skanuara të pakërkueshme.

Disa nga partitë më të mëdha kanë publikuar dokumente bazike financiare (llogari vjetore ose raporte), por ato shpesh janë:

- të vështira për t'u aksesuar;
- të vendosura në nënfaqe jo funksionale;
- të publikuara si dokumente të skanuara pa mundësi kërkimi.

Tek shumica e partive, të dhënat për donatorët:

- nuk publikohen fare në faqet e internetit;
- ose janë të disponueshme vetëm përmes raporteve institucionale dhe jo direkt nga partia.

Një numër më i vogël partish kanë seksione për “Transparencë”, por ato rrallë azhurnohet rregullisht dhe shpesh nuk ofrojnë shpjegim të dhënash për publikun e gjerë.

Në praktikë, kjo tregon se transparenca nuk funksionon si një detyrim sistemik, por shpesh varet nga vullneti politik individual i partive.

Parti politike	Faqe funksionale	Raporte financiare të publikuara	Të dhëna publike për donatorët	Lehtësia e qasjes tek informacionet	Formati i të dhënave	Vlerësim i përgjithshëm i transparencës
VMRO-DPMNE	Po	Pjesërisht (përmes dokumenteve)	Jo	E ulët – e vështirë për t'u gjetur	PDF / dokumente të skanuara	E kufizuar
LSDM	Po	Pjesërisht	Jo	E ulët deri mesatare	PDF, pa shpjegim shtesë	E kufizuar

Parti politike	Faqe funksionale	Raporte financiare të publikuara	Të dhëna publike për donatorët	Lehtësia e qasjes tek informacionet	Formati i të dhënave	Vlerësim i përgjithshëm i transparencës
BDI	Po	Shumë e kufizuar	Jo	E ulët	Informacioni i vështirë për t'u gjetur	Shumë e kufizuar
Levica	Po	Pjesërisht	Jo	Mesatare	Dokumente PDF	E kufizuar
Aleanca për Shqiptarët	Pjesërisht	Jo	Jo	Shumë e ulët	Informacionet nuk janë të publikuara	E dobët

Tabela 1⁵: Të dhënat e disponueshme të partive më të mëdha politike në Maqedoninë e Veriut⁶

QASJA DHE PËRVOJA E PËRDORUESIT

Nga këndvështrimi i qytetarit, transparenca online nuk matet vetëm sipas faktit nëse një dokument është formalisht i publikuar, por edhe nëse është **lehtësisht i gjetshëm, i kuptueshëm dhe i përdorshëm**. Analiza e faqeve zyrtare të partive politike në Maqedoninë e Veriut⁷ tregon se qasja dhe përvoja e përdoruesit janë disa nga aspektet më të dobëta të transparencës partiake.

Në shumicën e rasteve, informacionet financiare ndodhen në nënmenu që nuk janë të emërtuara në mënyrë intuitive ose nuk lidhen logjikisht me temën e transparencës. Mungojnë tituj të qartë, tekste shpjeguese ose udhëzime që do t'i ndihmonin përdoruesit të kuptojë se çfarë po shoh dhe si duhet të lexohen këto të dhëna. Për qytetarët që për herë të parë përpiqen të gjejnë informacione të tilla, mënyra e tanishme e paraqitjes pothuajse e pamundëson përdorimin e tyre.

Problem shtesë është fakti që dokumentet financiare zakonisht publikohen si PDF të skanuara, pa mundësi kërkimi, analize ose krahasimi. Mungesa e vizualizimeve, tabelave me shpjegime ose përmbledhjeve nënkupton se edhe kur të dhënat janë të qasshme publikisht, ato nuk janë funksionalisht transparente.

⁵ Analiza e faqeve zyrtare të internetit, janar 2026

⁶ Analiza u bazua në shqyrtimin e faqeve zyrtare të internetit të partive politike gjatë periudhës 5–10 janar 2026. Vlerësimi i referohet ekskluzivisht informacionit të publikuar në faqet e partive dhe jo të dhënave të dorëzuara tek institucionet shtetërore.

⁷ Analiza e faqeve zyrtare të internetit të partive politike në Maqedoninë e Veriut, e kryer gjatë muajit janar 2026

Këto praktika tregojnë se transparenca online nga ana e partive politike më së shpeshti trajtohet si një detyrim formal, dhe jo si mjet për komunikim aktiv me publikun. Në një kontekst digjital, ku faqet e internetit janë burimi kryesor i informacionit, një qasje e tillë kufizon dukshëm potencialin demokratik të transparencës.

TRANSPARENCA E DONATORËVE DHE FINANCIMIT

PUBLIKIMI I TË DHËNAVE PËR DONATORËT

Transparenca e donatorëve përbën një nga komponentët më të ndjeshëm dhe më të rëndësishëm të llogaridhënies politike. Të dhënat se kush i financon partitë politike lidhen drejtpërdrejt me çështjet e konfliktit të interesit, ndikimit të paligjshëm dhe integritetit të vendimmarrjes politike.

Edhe pse korniza ligjore në Maqedoninë e Veriut parashikon detyrimin për regjistrimin e donacioneve dhe dorëzimin e këtyre të dhënave në institucionet përkatëse, analiza tregon se në praktikë këto informacione rrallë publikohen në mënyrë proaktive dhe transparente në faqet zyrtare të vetë partive politike⁸. Kur të dhënat për donacionet dhe donatorët janë të qasshme, ato zakonisht janë të pjesshme, të vjetruara ose të paraqitura në formate që nuk lejojnë analizë sistematike.

Është veçanërisht shqetësuese që asnjë nga partitë politike më të mëdha të analizuara nuk ofron një pasqyrë të qartë, të strukturuar dhe të përditësuar rregullisht të donatorëve në faqen e tyre zyrtare. Kjo do të thotë se qytetarët, mediat dhe organizatat civile duhet të mbështeten në burime dytësore ose në raporte institucionale, në vend që t'i marrin informacionet drejtpërdrejt nga subjektet që marrin fondet.

Kjo praktikë bie ndesh me standardet ndërkombëtare dhe e kufizon aftësinë për identifikimin e hershëm të rreziqeve të mundshme nga korrupsioni dhe ndikimet e paligjshme. Kur transparenca e donatorëve nuk është publike dhe lehtësisht e qasshme, ajo e humb funksionin e saj parandalues.

MBIKËQYRJA PUBLIKE DHE BESIMI

Mungesa e transparencës lidhur me financimin dhe donatorët ndikon drejtpërdrejt në mundësinë për mbikëqyrje publike efektive. Kur të dhënat nuk janë të qasshme publikisht, të kuptueshme dhe të përditësuara, qytetarëve dhe shoqërisë civile u hiqet mundësia të ushtrojnë kontroll mbi partitë politike si bartëse të përgjegjësisë publike.

⁸ GRECO, THIRD EVALUATION ROUND – TRANSPARENCY OF PARTY FUNDING, EVALUATION REPORT ON NORTH MACEDONIA

Mbikëqyrja e kufizuar publike krijon hapësirë për dyshime mbi ekzistencën e ndikimit të paligjshëm në vendimmarrjen politike, sidomos kur bëhet fjalë për donatorë të mëdhenj ose aktorë financiarisht të fuqishëm. Edhe kur këto dyshime nuk mbështeten nga prova konkrete, vetë mungesa e transparencës e cenon besimin në sistemin politik.

Besimi në partitë politike nuk ndërtohet vetëm përmes programeve zgjedhore dhe paraqitjeve publike, por edhe përmes praktikave të përditshme të llogaridhënies dhe hapjes. Kur partitë nuk sigurojnë transparencë në punën e tyre, ato dërgojnë mesazhin se nuk janë të gatshme t'i nënshtrohen të njëjtave standarde të llogaridhënies që i kërkojnë nga institucionet dhe administrata publike.

Në këtë kontekst, mbikëqyrja publike nuk duhet parë si kërcënim për partitë politike, por si mekanizëm për forcimin e legjitimitetit të tyre. Transparenca proaktive mund të kontribuojë në uljen e mosbesimit, në forcimin e debatit publik dhe në përmirësimin e cilësisë së procesit demokratik.

STANDARDET NDËRKOMBËTARE, KËRKESAT DHE PËRPUTHSHMËRIA ME PRAKTIKËN NË MAQEDONINË E VERIUT

Transparenca e financimit të partive politike në Maqedoninë e Veriut është objekt i monitorimit të vazhdueshëm nga GRECO dhe Bashkimi Evropian, të cilat tregojnë një nivel të lartë konsistence në identifikimin e dobësive kryesore. Këto organizata ndërkombëtare nuk e trajtojnë transparencën si një detyrim formal administrativ, por si një element thelbësor të integritetit politik dhe llogaridhënies demokratike.

GRECO: TRANSPARENCË E ORIENTUAR DREJT PUBLIKUT

GRECO, në kuadër të Rrethit të Tretë të vlerësimit (Theme II – Transparency of Party Funding), thekson qartë se informacionet mbi financimin e partive politike duhet të jenë të qasshme publikisht, dhe jo vetëm t'u dorëzohen institucioneve kompetente. Në rekomandimet e veta, GRECO kërkon në mënyrë eksplicite sigurimin e qasjes publike në të dhënat e donacioneve, përfshirë identitetin e donatorit dhe shumën e donacionit, si dhe publikimin e rregullt dhe të përditësuar të llogarive financiare të partive.

Gjithashtu, GRECO insiston në ekzistimin e një mekanizmi mbikëqyrës efektiv, të pavarur dhe të dukshëm mbi financimin e partive politike, si dhe në mekanizma sanksionues që janë “efektivë, proporcionalë dhe parandalues”. Këto kërkesa janë të qarta në logjikën e tyre: transparenca që nuk është e dukshme për publikun dhe sanksionet që nuk zbatohen realisht, nuk krijojnë llogaridhënie të vërtetë.

Në kontekstin e Maqedonisë së Veriut, një pjesë e këtyre rekomandimeve janë adresuar formalisht përmes ndryshimeve ligjore dhe vendosjes së mekanizmave institucionalë të mbikëqyrjes. Megjithatë, elementi thelbësor – transparenca proaktive publike – mbetet ende i

pazbatuar në masën e nevojshme. Të dhënat për donacionet dhe operimin financiar, edhe pse ekzistojnë brenda sistemeve institucionale, në pjesën më të madhe nuk janë lehtësisht dhe drejtpërdrejt të qasshme për qytetarët, veçanërisht përmes faqeve zyrtare të vetë partive politike.

Burimi (GRECO)	Rekomandimi i saktë	Statusi i zbatimit në M. V.
GRECO Eval III, Tema II	„Siguro që informacionet mbi donacionet për partitë politike, përfshirë identitetin e donatorit dhe shumën e dhuruar, të jenë të qasshme publikisht“	Pjesërisht i zbatuar – të dhënat dorëzohen te institucionet, por nuk janë të disponueshme publikisht në faqet e partive
GRECO Eval III, Tema II	„Përmirëso transparencën e llogarive të partive dhe siguro publikimin e tyre në kohë“	Pjesërisht – ekziston detyrimi për dorëzimin e llogarive vjetore, por nuk ka detyrim për publikim proaktiv nga partitë
GRECO Eval III, Tema II	„Siguro mbikëqyrje efektive të financimit të partive politike nga një autoritet i pavarur“	Zbatuar formal – ekziston mbikëqyrje, por efektiviteti dhe dukshmëria publike janë të kufizuara
GRECO Raportet e Përputhshmërisë	„Siguro sanksione efektive, proporcionale dhe parandaluese për shkeljet e rregullave të financimit të partive“	E pa mjaftueshme – sanksionet ekzistojnë, por rrallë zbatohen dhe nuk kanë efekt parandaluese

Burimi: GRECO. *Third Evaluation Round – Transparency of Party Funding: North Macedonia*. Group of States against Corruption (GRECO).

BASHKIMI EVROPIAN: TRANSPARENCË SI PJESË E SUNDIMIT TË LIGJIT

Bashkimi Evropian, përmes raporteve të tij vjetore për përparimin dhe dokumenteve të lidhura me **Klasterin 1 – Bazat (sundimi i ligjit)**, vazhdimisht nënvizon se transparenca dhe mbikëqyrja e financimit të partive politike mbeten një pikë e dobët në Maqedoninë e Veriut. Në disa raporte radhazi, Komisioni Evropian konstaton se mungesa e transparencës në këtë fushë përbën një rrezik për integritetin politik dhe besimin publik.⁹

BE nuk ndalet vetëm te korniza ligjore, por e lidh qartë transparencën e partive politike me qëllimet më të gjera të luftës kundër korrupsionit dhe forcimit të institucioneve demokratike. Në këtë kontekst, Komisioni Evropian thekson se mekanizmat ekzistues të mbikëqyrjes duhet të

⁹ European Commission, North Macedonia 2023, 2024 and 2025 Report

forcohen dhe rekomandimet e GRECO-s të përkthehen në masa konkrete, të zbatueshme dhe të matshme.¹⁰

Edhe pse ka pasur përparim në përshtatjen formale me standardet evropiane, Bashkimi Evropian vëren se problemet kryesore mbeten të pazgjidhura: qasje e kufizuar publike në të dhëna, dukshmëri e dobët e aktivitetit mbikëqyrës dhe efekt i pamjaftueshëm i sistemit të sanksioneve.

Burimi (BE)	Kërkesa / konstata e saktë	Statusi në praktikë
EU Country Report 2023	„Transparenca dhe mbikëqyrja e financimit të partive politike mbeten të dobëta.“	Konfirmuar – qasje publike e kufizuar në të dhëna
EU Country Report 2024	„Kapaciteti për të mbikëqyrur financimin e partive politike duhet të forcohet.“	Pjesërisht – institucionet ekzistojnë, por pa efekt sistematik
EU Country Report 2025	„Mungesa e transparencës në financimin e partive politike vazhdon të jetë shqetësuese.“	Nuk është adresuar thelbësisht
Screening Report – Cluster 1	„Rekomandimet e GRECO-s për transparencën e financimit të partive duhet të përkthehen në masa konkrete.“	Pjesërisht – ndryshime ligjore pa implementim të plotë

Burimi: Komisioni Evropian – Raportet për Maqedoninë e Veriut & Screening Report (Cluster 1 – Sundimi i Ligjit)

Në dekadën e fundit, Maqedonia e Veriut ka ndërmarrë disa hapa drejt përputhshmërisë me standardet ndërkombëtare, kryesisht përmes:

- miratimit dhe ndryshimeve të Ligjit për financimin e partive politike;
- krijimit të mekanizmave për auditim dhe mbikëqyrje;
- përmbushjes formale të disa rekomandimeve të GRECO-s.

Pika e përbashkët e gjetjeve të GRECO-s dhe Bashkimit Evropian është e qartë: Maqedonia e Veriut ka ndërmarrë hapa drejt përputhshmërisë formale, por nuk ka krijuar një sistem që siguron transparencë reale, proaktive dhe të orientuar drejt qytetarëve. Partitë kryesisht vazhdojnë ta trajtojnë transparencën si detyrë ndaj institucioneve, jo si përgjegjësi ndaj publikut.

Mungesa e detyrës që partitë politike të publikojnë në mënyrë të hapur të dhënat për financimin dhe donatorët në faqet e tyre zyrtare përfaqëson një boshllëk kyç në sistem. Ky boshllëk është në kundërshtim të drejtpërdrejtë me frymën dhe qëllimet e rekomandimeve të GRECO-s dhe Bashkimit Evropian, të cilat theksojnë rëndësinë e qasjes publike dhe dukshmërisë së informacionit.

PRAKTIKA KOMPARATIVE: SHEMBULL NGA BASHKIMI EVROPIAN

¹⁰ European Commission, Screening Report – Cluster 1: Fundamentals (Rule of Law)

Përvoja komparative tregon se një nivel i lartë transparence i partive politike nuk është një qëllim i paarrtshëm, por rezultat i rregullave të qarta, vullnetit politik dhe presionit publik.

Analiza komparative me vendet anëtare të BE-së¹¹ tregon se niveli më i lartë i transparencës nuk varet nga një kontekst politik ose institucional radikalisht i ndryshëm. Përkundrazi, shembujt e Sllovenisë dhe Kroacisë demonstrojnë se dallimi kryesor qëndron në vullnetin politik, pozicionimin institucional të qartë të organeve mbikëqyrëse dhe pritshmërinë e qartë që transparencja është detyrë, jo çështje zgjedhjeje.

SLLOVENIA: TRANSPARENCË E INSTITUCIONALIZUAR DHE SISTEMATIKE

Në Slloveni, transparencja e partive politike është rregulluar si politikë sistematike, jo si një detyrë shtesë administrative.¹² Financimi i partive politike rregullohet nga rregulla të qarta, të mbështetura nga një zbatim i fuqishëm institucional. Organe mbikëqyrëse kanë një rol aktiv jo vetëm në kontroll, por edhe në informimin e publikut.

Një element kyç i modelit slloven është se qasja publike e të dhënave nuk varet vetëm nga faqet e internetit të partive. Raportet financiare, të dhënat për donacionet dhe informacionet mbi shkeljet janë të qasshme përmes platformave institucionale, duke krijuar një kanal paralel dhe të sigurt për vëzhgimin publik. Kjo redukton ndjeshëm mundësinë që partitë të publikojnë informacione në mënyrë selektive ose të kufizojnë dukshmërinë e tyre.

Përveç kësaj, qasja sllovene tregon se transparencja shihet si mekanizëm parandalues kundër korrupsionit dhe ndikimit të papërshtatshëm. Publikimi i rregullt dhe i hapur i të dhënave zvogëlon hapësirën për dyshime dhe forcon besimin në sistemin politik. Shembulli slloven është veçanërisht i rëndësishëm për Maqedoninë e Veriut, sepse tregon se standarde të larta transparence mund të vendosen edhe në sisteme politike relativisht të vogla, për sa kohë ato përkufizohen qartë si prioritet politik.

KROACIA: ROLI I FUQISHËM I AUDITIMIT DHE DUKSHMËRIA PUBLIKE

Kroacia përfaqëson një shembull ku transparencja e partive politike mbështetet fort nga një rol i dukshëm i Zyrës Shtetërore të Auditimit¹³. Ndryshe nga situata në Maqedoninë e Veriut, ku raportet e auditimit shpesh mbeten jashtë fokusit publik, në Kroaci ato përbëjnë një burim të rëndësishëm informacioni për mediat dhe shoqërinë civile, dhe kanë një lidhje më të qartë institucionale dhe me mekanizmat e sanksioneve.

¹¹ OECD, POLITICAL FINANCE AND TRANSPARENCY: BEST PRACTICES IN EU MEMBER STATES

¹² Slovenian Court of Audit / Commission for the Prevention of Corruption – public political finance registers

¹³ State Audit Office of the Republic of Croatia – public audit reports on political parties

Raportet financiare të partive politike dhe gjetjet e auditimeve janë publike, lehtësisht të kërkueshme dhe përdoren rregullisht në debatin publik. Kjo krijon një kontekst ku partitë e dinë që aktiviteti i tyre financiar është objekt i mbikëqyrjes së vazhdueshme publike.

Është veçanërisht e rëndësishme që gjetjet e auditimeve në Kroaci lidhen qartë me mekanizmat e sanksioneve. Shkeljet nuk trajtohen si gabime teknike të izoluar, por si çështje të interesit publik që kërkojnë përgjigje institucionale.

Shembulli kroat ofron një mësim të qartë për Maqedoninë e Veriut: ekzistenca e një institucioni auditimi nuk mjafton vetë. Gjetjet e tij duhet të integrohen në sistemin më të gjerë të llogaridhënies politike dhe komunikimit publik.

MËSIMET KYÇE NGA ANALIZA KOMPARATIVE

Analiza komparative me Slloveninë dhe Kroacinë tregon disa elementë të përbashkët që mungojnë ose janë të nën-devoluar në Maqedoninë e Veriut:

- Transparenca trajtohet si standard i detyrueshëm, jo si rekomandim;
- Institucionet mbikëqyrëse kanë rol të qartë dhe të dukshëm;
- Të dhënat janë publike, të kuptueshme dhe të përdorshme;
- Ekziston lidhje e qartë midis shkeljeve dhe pasojave.

Këta elementë përbëjnë bazën direkte për formësimin e politikave dhe kërkesave në kontekstin e Maqedonisë së Veriut.

Në disa vende të BE-së, transparenca e partive politike është rregulluar në një nivel shumë më të lartë, me karakteristika si:

- regjistra qendrorë publike për donacionet dhe donatorët;
- detyrë për përditësim të rregullt të të dhënave;
- formate të lehta për kërkim dhe të lexueshme nga makinat;
- sanksione të qarta dhe të shpejta për shkeljet.

Në këto sisteme, përgjegjësia për transparencën nuk lihet vetëm tek partitë, por mbështetet nga një infrastrukturë institucionale e fortë.

RELEVANCA POLITIKE DHE INTERESI PUBLIK

Transparenca e partive politike nuk është një çështje teknike ose administrative e izoluar, por një element thelbësor i rendit demokratik dhe besimit publik. Në Maqedoninë e Veriut, kjo temë ka peshë të shtuar sepse partitë politike nuk janë thjesht pjesëmarrëse në procesin politik, por pretendentë direkt për menaxhimin e burimeve publike dhe marrjen e vendimeve me interes publik.

Mospërputhja midis angazhimeve publike për transparencë dhe praktikave reale të partive krijon një problem serioz të kredibilitetit. Partitë që promovojnë politika për hapje dhe llogaridhënie kur janë në pushtet, por nuk sigurojnë transparencë në veprimtarinë e tyre, dobësojnë besimin në sistemin institucional si tërësi.

Prandaj, çështja e transparencës online të partive politike dhe qasjes publike në të dhënat për financimin dhe donatorët duhet të trajtohet si prioritet publik, jo si temë dytësore rregullatore. Kjo është veçanërisht relevante në kontekstin e integritetit evropian, ku integriteti politik dhe sundimi i ligjit janë kritere kyçe për progresin.

PËRFUNDIME DHE GJETJE KYÇE

Analiza e prezantuar tregon qartë se transparenca e partive politike në Maqedoninë e Veriut mbetet kryesisht formale, jo thelbësore. Edhe pse ekziston një kornizë ligjore relativisht e zhvilluar për financimin dhe llogaridhënien e partive, mënyra e zbatimit praktik nuk siguron transparencë reale publike ose mbikëqyrje efektive qytetare.

- Problemi nuk qëndron te mungesa e rregullave, por te fakti që ato janë të orientuara kryesisht drejt raportimit institucional, jo drejt publikut.
- Partitë përmbushin detyrimet ligjore duke dorëzuar raporte në institucionet përkatëse, por nuk e njohin transparencën si detyrë aktive ndaj qytetarëve.
- Në veçanti, prezenca online e partive rrallë përdoret si mjet për informim sistematik dhe të kuptueshëm për financimin dhe donatorët.
- Të dhënat, kur publikohen, shpesh janë të vështira për t'u aksesuar, të pa strukturuara dhe në formate që nuk lejojnë analizë të lehtë.
- Donatorët, të cilët janë të rëndësishëm për mbikëqyrjen publike dhe parandalimin e konflikteve të interesit, shpesh nuk janë të aksesueshëm publikisht në faqet e partive.

Kjo praktikë krijon përshtypje mbylljeje dhe dobëson besimin në sistemin politik.

- Rekomandimet ndërkombëtare të GRECO-s dhe BE-së tregojnë dobësi të vazhdueshme.
- Edhe pse Maqedonia e Veriut ka bërë hapa drejt përputhshmërisë formale, implementimi thelbësor mbetet i kufizuar.
- Kërkesa për transparencë proaktive, publike dhe të lehtë për tu aksesuar nuk është adresuar sistematikisht.
- Roli i Zyrës Shtetërore të Auditimit nuk shfrytëzohet mjaftueshëm si mekanizëm llogaridhënie politike.

Analiza komparative me Slloveninë dhe Kroacinë tregon se niveli më i lartë i transparencës është i arritshëm edhe në sisteme politike të ngjashme, përmes zbatimit të qartë të rregullave, përgjegjësisë institucionale dhe trajtimit të transparencës si standard demokratik.

- Detyra që partitë të publikojnë proaktivisht të dhënat financiare dhe të dhënat për donatorët në faqet e tyre zyrtare duhet të shihet si një hap minimal, por kyç, për forcimin e besimit publik.

Pa këtë transparencë, përpjekjet për luftë kundër korrupsionit, forcimin e sundimit të ligjit dhe progresin në integrimin evropian mbeten të kufizuara.

GJETJET KRYESORE

- Transparenca e partive është kryesisht formale dhe e orientuar drejt institucioneve, jo publikut.
- Transparenca online është e kufizuar, jo-unifikuar dhe nën-shfrytëzuar si mjet për mbikëqyrje publike.
- Të dhënat për financim dhe donatorë rrallë janë publike dhe të kuptueshme për qytetarët.
- Rekomandimet e GRECO-s dhe BE-së janë pjesërisht të implementuara, pa efekt thelbësor në transparencën publike.
- Gjetjet e auditimit rrallë sjellin sanksione ose ndryshime strukturore.

Pa ndryshim sistematik në qasjen ndaj transparencës së partive politike, procesi demokratik do të vazhdojë të përballë me kufizime serioze në besim, llogaridhënie dhe mbikëqyrje publike.

REKOMANDIME PËR POLITIKA

Bazuar në analizën e kornizës ligjore, praktikës aktuale, standardeve ndërkombëtare dhe shembujve komparativë nga Sllovenia dhe Kroacia, ky policy brief propozon rekomandime të qarta, të realizueshme dhe të orientuara në avokaci, për partitë politike dhe institucionet shtetërore.

REKOMANDIME PËR PARTITË POLITIKE

- 1. Publikim proaktiv i të dhënave financiare në faqet e tyre zyrtare**
 - Krijimi i seksioneve të dukshme dhe të aksesueshme për "Transparencë" ose "Financim".
 - Përfshirja e raporteve financiare vjetore, raporteve të fushatave zgjedhore dhe të dhënave aktuale për të ardhura dhe shpenzime.
- 2. Publikim i qartë dhe i kuptueshëm i të dhënave për donatorët**
 - Të dhënat duhet të jenë të plota, të përditësuara, të strukturuar qartë dhe në formate të lexueshme nga makinat.
- 3. Përputhja e praktikave të brendshme me angazhimet publike për transparencë**

- Partitë duhet të zbatojnë standardet e transparencës që promovojnë si politika publike, duke krijuar një kulturë të brendshme llogaridhënie dhe jo vetëm përmbushje formale ligjore.

REKOMANDIME PËR INSTITUCIONET SHTETËRORE

- 4. Përcaktimi i qartë i detyrës për transparencë online**
 - Ligji duhet të përcaktojë qartë publikimin e të dhënave financiare dhe të dhënave për donatorët në faqet e partive, me afate dhe standarde për formatin dhe qasjen.
- 5. Forcimi i rolit të Zyrës Shtetërore të Auditimit**
 - Monitorim sistematik i implementimit të rekomandimeve të auditimeve.
 - Promovim më i madh publik i gjetjeve.
 - Lidhje e qartë midis gjetjeve të auditimeve dhe mekanizmave të sanksioneve.
- 6. Përmirësimi i sistemit të sanksioneve**
 - Sanksionet për mosrespektimin e rregullave për transparencë duhet të jenë të qarta, konsistente dhe të mjaftueshme për t'i ndaluar shkeljet formale pa efekt.

REKOMANDIME PËR PUBLIKUN DHE SHOQËRINË CIVILE

- 7. Nxitja e mbikëqyrjes publike dhe mediatike**
 - OJQ-të dhe mediat duhet të përdorin aktivisht të dhënat publike, veçanërisht raportet e auditimit, për të krijuar presion të vazhdueshëm publik mbi partitë politike.